

**Дар'я СИТНИКОВА / Daria SYTNIKOVA**

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня  
Юридичного факультету Національного авіаційного університету (м. Київ)*

**Олена МАКЕЄВА / Olena MAKEIEVA**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
завідувач кафедри теорії та історії держави і права  
Юридичного факультету Національного авіаційного університету (м. Київ)*

## **ПРАВА БІЖЕНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення на територію України з боку російської федерації, яка порушуючи принципи ООН і принципи міжнародного гуманітарного права, веде кровопролитну війну проти нашого народу. З того часу і до сьогодні на нашій території точаться інтенсивні бойові дії. В умовах нестабільної економічної ситуації в країні актуальним постає питання захисту громадян України, які постраждали внаслідок бойових дій і потребують допомоги.

Актуальним питанням для населення стало пошук відповідних умов проживання для реалізації прав людини. Внаслідок того, що Україна межує із Польщею, Словаччиною, Румунією, Болгарією, Угорщиною, Молдовою, які є надійними партнерами у протистоянні з агресором, громадяни України, рятуючись від загарбницької навали, знайшли захист на їх територіях, а також на територіях інших європейських держав та світу.

У 2002 році Україна приєдналася до Конвенції від 28 липня 1951 року про статус біженців, а також до Протоколу від 4 жовтня 1967 року, з того часу розробила відповідну національну законодавчу базу, спеціальним є Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р., Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 07.06.2001 р., Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. та інші [1, с. 128].

Відповідно до ч.1 ст.14 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», особи, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, крім випадків, установлених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Різницю у статусах цих двох категорій можна простежити вже у ч. 2 і ч. 3 цієї статті, оскільки біженців визнають як тих, хто постійно проживає в Україні, а осіб, які потребують додаткового захисту, – такими, які безстроково на законних підставах перебувають на території України.

Сфери, в яких ці два статуси відрізняються відповідно до Кваліфікаційної директиви, є наступними: єдність сім'ї, доступ до посвідки на проживання та її тривалість, право на отримання проїзних документів, доступ до працевлаштування, право на соціальне забезпечення, право на охорону здоров'я, доступ до інтеграційних можливостей, права супроводжуваних членів сім'ї [3, с. 90].

---

Щодо доступу до посвідки на проживання, то відповідно до ст. 25 Кваліфікаційної директиви держави-члени видають особам, які мають статус біженця, проїзні документи за формою, встановленою в Додатку до Женевської конвенції, а особам, які потребують додаткового захисту (якщо вони не можуть отримати національний паспорт або документи) – документи, що дозволяють їм подорожувати тоді, коли виникають серйозні гуманітарні причини. Важливою відмінністю також є те, що біженці протягом шести місяців (поки розглядається їхня заява) не можуть знайти роботу або залишити країну. Особи, які потребують додаткового захисту, також можуть бути працевлаштовані лише після отримання статусу, але в цьому випадку можуть бути враховані умови ринку праці, включаючи пріоритетний доступ до можливостей працевлаштування протягом обмеженого часу, визначеного відповідно до національного законодавства. Щодо соціального забезпечення: відповідно до ст.28 Кваліфікаційної директиви держави-члени можуть як виняток до першого параграфу обмежити соціальну допомогу, що надається бенефіціарам статусу додаткового захисту, основними пільгами, які будуть надаватися на тих самих рівнях і за тих самих умов, що й громадянам. В той же час по відношенню до біженців подібний виняток не застосовується [4, с. 93].

Проте на сьогодні питання захисту та забезпечення прав і свобод людини на окупованих територіях не вирішено. Українська влада юридично неспроможна захистити громадян на непідконтрольних територіях, залишається лише постійно відвойовувати законну територію та звільняти наших громадян з мінімальними втратами. Волонтери, українські організації та небайдужі люди намагаються поставити продукти харчування, предмети гігієни та інші речі необхідне для нормального існування людини і для того щоб запобігти гуманітарній катастрофі, проте окупанти розстрілюють колони вантажівок із гуманітарним вантажем для громадян, одиницям вдається доставити вантаж та повернутись живим додому. Такі дії є свідомим порушенням Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни та відповідних вимог звичаєвого міжнародного гуманітарного права. Покращенню ситуації слугувало б більше залучення Міжнародних організацій покликаних захищати населення під час військових дій, таких як залучення відповідних комітетів ООН, заходи з правового захисту прав людини, що здійснює ОБСЄ, Товариство Червоного Хреста тощо.

Аналізуючи вищевказане, можна зробити висновок, що перелічені факти передують масовим міграційним потокам громадян України, порушенням міжнародного законодавства у сфері дотримання прав і свобод людини.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Маньгора В. В., Тельнюк С. Р. Особливості реалізації права на притулок громадянам України в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. 2022. № 4. С. 129–138.

2. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України № 3671-VI від 8 липня 2011 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

3. Воротиленко Катерина Порівняльний аналіз правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. *Міжнародне приватне право та захист прав людини в умовах військової агресії*: збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами студентської наукової інтернетконференції (м. Харків, 15 листопада 2022 р.) / за ред. д. ю. н., проф. Д. В. Лук'янова. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. 327 с. Електронне наукове видання: URL : <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyku-naukovyh-konferenczij/>

---

4. Магда С. О. Правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового захисту в умовах дії надзвичайних адміністративно-правових режимів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 22, 2016. с. 93–96.

УДК 323:349.3-057.36

**Мирон СТАН / Myron STAN**

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права  
Навчально-наукового інституту права та політології*

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

### **ВСТАНОВЛЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ПРАВА НА ДОСТУПНІСТЬ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЯК ВАЖЛИВОЇ ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВЕТЕРАНІВ**

Відповідно до статистики Міністерства у справах ветеранів України станом на 01.01.2022 року кількість осіб з інвалідністю внаслідок війни складає 68 290 осіб [1]. Варто зазначити, що у цю цифру входять усі особи, що мають відповідний статус, відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії та їх соціального захисту» [6].

Військова агресія Російської Федерації проти України, що стала причиною введення в Україні військового стану, [4] призвела до багатьох викликів та загроз, що постали перед нашою державою. Одним з таких викликів є збільшення кількості осіб з інвалідністю внаслідок війни та відповідно потреба формування, оновлення, покращення, модифікації державної політики, що спрямована на забезпечення прав цієї групи ветеранів. Фундаментальною основою розроблення та впровадження відповідних політик має бути акцент на реінтеграції, і у тому числі на забезпеченні права на доступність для осіб з інвалідністю внаслідок війни, як ключову передумову реінтеграції.

Комітет ООН з питань інвалідності заявив, що: «доступність справді є життєво важливою передумовою для людей з інвалідністю брати повноцінну та рівну участь у суспільстві та ефективно користуватися усіма своїми правами людини та основними свободами» і є: «передумовою та засобом досягнення фактичної рівності для всіх осіб з інвалідністю» [8]. Для того, щоб забезпечити право на доступність, потрібно визначити з яких компонентів воно складається.

По-перше, слід зазначити, що компонентами права на доступність є, в принципі, все, з чим взаємодіє людина з інвалідністю та має бар'єри, що перешкоджають такій взаємодії. Загалом компоненти права на доступність можна розділити на три загальні групи: доступність фізичного середовища, доступність інформації та доступність послуг.

Ці компоненти закріплені у статті 9 Конвенції про права осіб з інвалідністю [3]. Ця стаття закріплює позитивне зобов'язання держав-учасниць забезпечити право на доступність для людей з інвалідністю.

Зокрема, держава-учасниця зобов'язана забезпечити особам з інвалідністю доступ до «фізичного середовища, транспорту, інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій та систем, а також інших об'єктів та послуг,